

WIDOK OPACTWA KRZESZOWSKIEGO Z POŁOWY XVIII WIEKU

Marian Gabrowski

Jeśli chcielibyśmy dotrzeć do źródeł ukazujących wygląd Śląska w połowie XVIII wieku, to obowiązkowo powinniśmy się zapoznać z rękopisami Friedricha Bernharda Wernera, które zawierają setki rysunków przedstawiających ówczesne miasta i wioski. W artykule tym chciałbym skupić się szczególnie na jednej z takich ilustracji, ukazującej widok opactwa krzeszowskiego od zachodu.

Jej reprodukcję zawarto w licznych publikacjach, jednak zazwyczaj wykorzystano tam rysunek z rękopisu przechowywanego dziś w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Natomiast do dziś zachował się też inny rękopis tego samego autora, w którym również został zamieszczony rysunek ukazujący klasztor od zachodu. Ponieważ mowa jest o rękopisach, toteż oba przedstawienia są nieco inne. Dlatego też warto zajrzeć na stronę internetową berlińskiego Tajnego Archiwum Państwowego Fundacji Pruskiego Dziedzictwa Kulturowego, gdzie dostępny jest skan tomu, w którym opisane zostało księstwo świdnickie oraz Krzeszów. Poniżej zamieszczam moje tłumaczenie legendy zamieszczonej w lewym górnym rogu zawartego tam rysunku ukazującego widok opactwa krzeszowskiego od zachodu. W opracowaniu tego tłumaczenia pomógł mi Ullrich Junker, który przygotował transkrypcję poszczególnych opisów (zamieszczam je tu w nawiasach) oraz fr. Wawrzyniec Michalik OCist, który objaśnił mi znaczenie kilku pojęć typowo związanych z ówczesnym życiem klasztornym.

Ponieważ na rysunku tym nie wszystkie oznaczenia są wyraźne, dlatego też poszczególne liczby zostały tu przeze mnie opisane powtórnie.

Na koniec chciałbym też zauważyć, że przywołany tu rękopis zawiera nie tylko ów znany z innych źródeł widok opactwa od zachodu, ale również i drugi rysunek, ukazujący je od wschodu. Wprawdzie brak tu jakiegokolwiek legendy, jednak warto w tym miejscu zamieścić jego reprodukcję, gdyż również i to przedstawienie jest bardzo interesujące, a mimo to mało znane.

Oba prezentowane tu rysunki pochodzą z trzeciego tomu rękopisu Friedricha Bernharda Wernera „Topographia Seu Prodromus Principatus Silesiae”, który przechowywany jest w Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, sygn. XVII. HA, Rep. 135, Nr. 562/2, pag. 349v-350r oraz 351r.

Legenda zamieszczona w lewym górnym rogu rysunku ukazującego widok opactwa krzeszowskiego od zachodu:

1. Kościół klasztorny Najświętszej Maryi Panny (*Stifts Kirch, B. V. M.*). Występujący tu skrót należałoby rozwinąć jako *Beatissime Virginis Mariae*, co dosłownie znaczy „Błogosławionej Dziewicy Maryi”.
2. Prałatura (*Prälatatur*). Ponieważ w tamtych czasach opata określano mianem prałata lub pana (niem. *Herr*), dlatego też użyty tu wyraz ma nieco inne znaczenie niż współcześnie i opisano nim miejsce, w którym niegdyś mieszkał opat. Dziś to zachodnie skrzydło już nie istnieje, gdyż w 1873 roku zostało wysadzone w powietrze przez saperów.
3. Konwent (*Convent*). Jest to ta część klasztoru, gdzie mieszkali mnisi po ślubach wieczystych. To południowe skrzydło podzieliło losy zachodniego i również zostało wysadzone.
4. Kościół św. Józefa (*S. Josephi Kirch*).
5. Prałatura (*Prälatatur*), jak w punkcie 2.
6. Przeorat (*Priorty*), fragment klasztoru zajmowany przez przeora.
7. Nowy budynek (*Neu gebau*), to dzisiejszy Dom Gościnny Opat.
8. Dom kanclerza (*Hrn. Cantzers Wohnung*).
9. Wirydarz (*Creutz gärtel*). Niemiecka nazwa, znacząca dosłownie „krzyżowy ogród”, odnosi się do ścieżek, które na wirydarzu tradycyjnie układały się w krzyż.
10. Ogród konwentu (*Conventgarten*).
11. Studnia Książęca (*Fürstenbrun*). Ten mały budynek wzniesiono w miejscu legendarnego źródła, koło którego książę Bolko I miał odnaleźć rzucony przez siebie pierścień.
12. Ogrody braci (*Hortuli Frateum*).

13. Domek na owoce (*Frucht-haus*), zapewne miejsce przechowywania zbiorów.
14. Ogrody opackie (*Herrn garten*).
15. Szkoła łacińska (*latinische Schul*).
16. Browar (*Brunnhauß*). Znajdował się on w południowym krańcu budynku, w którym dziś mieści się Dom Seniora Willmannowa Pokusa.
17. Słodownia i suszarnia (*Maltz u. Dürrhauß*). Budynek ten, w którym niegdyś znajdowały się szkoła łacińska, słodownia i suszarnia, dziś już nie istnieje.
18. Piekarnia (*Beckereij*).
19. Apteka (*Apotheken*).
20. Brama (*Das Thor*).
21. Kanclerz gospodarczy (*Wirtschaft Cantzleij*).
22. Stajnia (*Stallung*). Do dziś zachowała się zachodnia część tego budynku, obejmująca cztery z widocznych tu łukowych wejść.
23. Wozownia (*Wagen Schuppen*). Współcześnie w tym budynku znajduje się Biuro Obsługi Pielgrzyma i restauracja.
24. Folwark (*Mayerhof*). W skład podanej tu nazwy wchodzi dawne niemieckie słowo *Mayr*, pochodzące od francuskiego *Maire* lub *Majeur*, oraz *Hof* = dziedziniec, dwór. Być może należałoby to przetłumaczyć jako „folwark majoracki”?
25. Dom dla służby (*Gesinde haus*).
26. Dom leśniczego (*Hrn. Forstmeisters wohnung*). Dziś w tym miejscu znajduje się parking.
27. Dom dla innej służby (*anderer Bediente Wohnung*).
28. Droga krzyżowa (*der Creutzweg*).
29. Dom Piłata (*Pilati Haus*). Zaskakujący kształt dachu tej kaplicy wymaga opisanie w osobnym tekście.
30. Kaplica Wieczernik (*Coenaculum Domini*).
31. Dom Heroda (*Herodes Haus*).
32. Stajnie dla gości (*Gaststallung*), dziś stojący w tym miejscu budynek określany jest mianem Długiego Domu.
33. Cmentarz (*Kirchhof*).
34. Zbiornik na ryby (*Fischhalter*).

